

Brachfeld F. Olivér

Árpád-házi Jolánta, Aragónia királynéja

A magyar-spanyol kapcsolatok története mindeddig nem kapott súlyának megfelelő figyelmet. És valóban, az a számottevő anyag, melyet az Aragon Korona Levéltárának fondjai jelölnek igen kevés kutató figyelmét vonta magára. Brachfeld Ferenc Olivér 1927-ben került először kapcsolatba e könyvének témájával: az akkori Fővárosi Könyvtárban (ma Szabó Ervin Könyvtár) szemlélődve akadt a magyarországi királyné története című, középkori katalán nyelven írt könyvre. Mint a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója tanulmányi tárgyai közé felvette a spanyol nyelvet is, így szövődött barátságuk közé és Kőrösi Albin között. Kőrösi keltette fel érdeklődését a katalán nyelv, irodalom és általában a katalán kultúra iránt. Befolyásának eredményeként Brachfeld Olivér úgy határozott, hogy doktori értekezéséhez katalán tárgyú témát választ. Ezért utazott 1929-ben Barcelonába, a Primo de Rivera-féle katonai diktatúra után és a Franco-rezsim előtt aranykorát élő városba. Rövid idő alatt szóban és írásban elsajátította a katalán nyelvet. Ekkor kezdett publikálni különböző irodalmi és tudományos lapokban. Cikkeit F. Oliver Brachfeld aláírással jegyezte, s mivel az Oliver meglehetősen elterjedt családnév Katalóniában (jelentése: olajfa), az olvasóközönség született katalánnak tartotta. Munkái a barcelonai könyvtárak katalógusaiban O betű alatt szerepelnek. 1930-ban hazatért, hogy doktori címét megszerze. Ekkor adta ki Magyar vonatkozások a régi katalán irodalomban és a katalán népballadában című könyvét. A következő évben visszatért Barcelonába, és folytatta megkezdett kutatásait. Hat évet töltött itt.

Ekkor írta Violante de Hungria, Reina de Aragon című történeti munkáját, amely I. (Hódító) Jakab (1208–1276) második feleségének eleven, érdekesítő életrajza. A sors fintora, hogy ez a mű a spanyol polgárháborúban megsemmisült, így 1942-ben újra megírta. E munka ismeretterjesztő jellegű. A tudós kutató, aki Párizsba menekülése után sem Magyarországról, sem Barcelonából nem tudta a szükséges szakirodalmat beszerezni, sokszor csak memóriájára hagyatkozhatott. I. Jakab 1221. februári házasságával indítja a történetet, melyet 1229-ben a pápa a közeli vérrokonságra hivatkozva (ugyanis a feleség, kasztíliai Leonora is VII. Alfonz dédunokája volt) felbontott. A második fejezetet egy romantikus középkori históriának, a La filla del rey d'Ongria (A magyar királyné története) címűnek szenteli. Eztán arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként teltek a gyermek Jolánta napjai és hogy II. András szerethette-e annyira második feleségét – Jolánta anyját –, akit kizárólag a bizánci trón felé áhítózása miatt vett feleségül. Ugyanis Yolanda de Courtenay családja birtokolta a keleti latin császárság uralkodója címet.

A tövisek között élő lilium megváltásának órája 1234-ben érkezett el, mikor IX. Gergely pápa, mint minden keresztény hercegnő gyámja, Jakabnak ajánlotta nőül. Az Aragon Levéltárban őrzött, a követek ünnepélyes kézjeggyel megerősített házassági szerződést 1234 februárjában írták alá Barcelonában. Az ígélet szerint Donna Violanténak tizenkétezer ezüstmárkát, valamint királyi anyja hozományából öt jog szerint megillető összes javakat s még kétszáz aranymárkát kellett hozományként

magával vinnie. Jolánta 1235 nyarának végén kelt útra, miután részt vett legidősebb mostohatestvérének, IV. Bélának hercegi koronázó ünnepségén. Az utazás hosszú volt és veszélyekkel teli. Királyi atyja nemcsak olyan népes kíséretet adott melléje, amelyet a kincstár siralmas állapota megengedett, hanem vele küldte egy jó nemesét Csepeli vagy Szepesi Dénes grófot, akit tévesen egy más nemzetiségű követtel, „cum lungo nasu”-val, azaz nagyorrúval azonosítottak. Még mielőtt a hercegnő megérkezett volna a Földközi tenger partjára, II. András – zaklatott élete után – jobblétre szenderült. A barcelonai katedrális ódon falai valószínűleg 1235. december 10-én szolgáltak az ünnepélyes házassági ceremónia helyszínéül...

Tizenhét évig osztozott Jakabbal, a hódítóval, annak minden bánatában és örömeiben. Végrendeletét 1251 októberében mondta tollba, az aragon korona történéskének, Zuritának, s néhány nap múlva kilehelte a lelkét. Kérésére Valbona kolostorában helyezték örök nyugalomra, huszonnégy évvel később ide került lánya, Sancha koporsója is. A szerző zárszóként egy kérdést szögez az olvasónak: milyen tanulságot lehet levonni ebből a csak kontúrjaiban ismert életből?

Jolánta személyén keresztül két, földrajzilag egymástól távol eső nép fogott kezét.

Jancsák Csaba

Nem „Műhely”-munka gyanánt...

Megjelent a Műhely, a győri kulturális folyóirat legfrissebb száma, amely a mostanában újra felfedezett korszaknak, a dualizmus öt évtizedének szenteli figyelmét Polgárosodás és modernizáció a Monarchiában címmel. Szakál Gyula, a kötet szerkesztője merész kísérletet tesz arra, hogy a boldog békeidők Monarchiájának szinte teljes anyagi–technikai, társadalmi, szellemi és kulturális képéről hű rekonstrukciót nyújtson – már amennyire ez százharminc oldalon lehetséges. A szerkesztők eme törekvését már a fejezetekre tagolás is nyilvánvalóvá teszi: az első négyben a szerzők elhelyezik a monarchiát a XIX. századi Európában, a második bemutatja a birodalom országrészeinek és városainak anyagi fejlődését, a harmadik és a negyedik pedig kultúrával, társadalommal és a kor életérzésével foglalkozik. (Meg kell említenünk: utóbbi két fejezet látványosan, de nem biz-

tos, hogy szerencsésen kitágítja a korszakhatárokat. Az Emberek és társadalom első tanulmánya, Veliky János írása '48-ba vezeti vissza az olvasót, ezt két „szabványos” Széchenyi–dolgozat követi; de a fejezetet Harmat Pál már Freud Bécsével és Ferenczi Sándor Budapestjével zárja... Kétségtelen, hogy a békekor hangulata, az életérzés nem szűnt meg a Monarchia szét hullásával sem Bécsben, sem Budapesten, sem a vidéki városokban, sem a főúri kastélyokban – de az utókor, a bécsi modernitás, vagy akár Fábry Anna Krúdy-, akár Fried István Márai–tanulmánya talán önálló, utolsó fejezetet érdemelt volna...)

Ismertetésünk aligha alkalmas arra, hogy valamennyi szerzőt és tanulmányt bemutatson. A korszakkal foglalkozó magyar és kelet-közép-európai tudományos élet színe-java képviselteti magát, Hanák Pétertől az erdélyi Egyed Ákoson át Gergely